

Ekspertutvalget for grønn konkurransekraft
Connie Hedegaard og Idar Kreutzer
c/o Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013
0030 OSLO

Grønn konkurransekraft i fornybarnæringen

Vi viser til møtet med fornybarnæringen den 2. november 2015.

I møtet ble mange av utfordringene i energimarkedet og kraftsystemet beskrevet og analysert. Situasjonen i Norge er som kjent annerledes enn i store deler av Europa og verden som følge av et allerede dekarbonisert kraftsystem med stor regulerbarhet som følge av vannkraften. Verdiskapingspotensialet vårt preges derfor mer av behovet for å modernisere eksisterende vannkraftproduksjon, og å ta fornybar kraft bedre i bruk i økonomien, enn av behovet for å bygge ut ytterligere fornybar energi. Samtidig er Norge en del av europeisk og global utvikling hvor behovet for utbygging av ny fornybar energi er stort. Dette gjelder delvis i våre nærområder som UK og Tyskland hvor markedstilgang er et nøkkelspørsmål, men særlig i fremvoksende økonomier i Øst-Europa, på Balkan, i Ukraina, Tyrkia og Asia.

Arbeidet med grønn konkurransekraft må derfor reflektere de store mulighetene som følge av de spesielle norske fortrinnene med vannkraften, men også dilemmaene i at vi best kan legge til rette for varig vekst i Norge dersom det spiller på lag med de underliggende energiutfordringene og ikke bare direkte kopierer andre lands politikk og virkemidler. Inngrep i energimarkedet som ikke spiller på lag med våre egne utfordringer må ha en særskilt god begrunnelse. Vi viser i denne sammenheng til mer utfyllende analyser i vedlagte brev til OED i forbindelse med energimeldingen som også drøfter EUs rolle, og i vedlagte innspill til grønn skattekommissjon.

Utvalgets mandat er knyttet til globale og regionale endringsprosesser som utgjør drivkrefter og hindringer for omstillingen i norsk økonomi. Oppdraget er å angi «prioriteringer og tiltak for å utvikle innovasjon og konkurransekraft der Norge har konkurransefortrinn». Nye arbeidsplasser er et sentralt tema.

I oppfølgingen av møtet, og med utgangspunkt i utvalgets mandat vil Energi Norge med dette kortfattet peke på syv mer konkrete aspekter som vi mener det er *særlig* viktig å følge opp for å utvikle konkurransekraften i fornybarnæringen som en motor i norsk økonomi i fremtiden:

- 1. Norge er allerede fornybart og verdiskapingspotensialet ligger i å ta kraften i bruk, særlig i transport og industri**

Tilgangen på ren, billig og sikker energi i Norge gir store muligheter for ny industriaktivitet, ikke bare i tradisjonelle næringer, men også gjennom etablering av store datasentre. Rammevilkårene for kraftkrevende industri henger nøye sammen med verdiskapingen i fornybarnæringen. Dette

vil tas nærmere opp av andre deler av NHO-fellesskapet. For å legge bedre til rette for datalagere i Norge må det utvikles en pakke som er attraktiv, herunder identifisere attraktive geografiske plasseringer, energitilgang, fibertilgang, sikkerhet, skatter og avgifter.

Mye av verdiskapingspotensialet i Norge på energiområdet er ellers knyttet til omlegging fra fossil energibruk til bruk av fornybar energi gjennom elektrifisering. Elektrifisering av transportsektoren er i gang gjennom støtte til elbiler og avgifter på fossil energibruk. Gjennom nye klimamål for Norge etter 2020 basert på EUs innsatsfordelingsbeslutning (ESD) vil behovet for utslippsreduksjoner øke. Elektrifisering kutter utslipp, øker fornybarandelen, øker energieffektiviteten og reduserer lokal luftforurensing. Spørsmålet er hvordan dette kan bidra til konkurransekraft i Norge. I skipsfartssektoren ligger det godt til rette gjennom leverandørindustri og klynger med stor politisk oppmerksomhet. Grønt kystfartsprogram hvor vi deltar er et godt eksempel. Innenfor veitransport er det derimot svake strukturer og liten evne til å hente ut ringvirkninger som kommer gjennom infrastruktur erfaringer og digitalisering. Energinæringen har en viktig rolle i å utforme en effektiv ladeinfrastruktur, men rollene er under utvikling.

I Europa er byggsektoren, med kjøling og varme som sentrale elementer, kilde til betydelige utslipp. Elektrifisering blir derfor viktig og her har Norge et fortrinn gjennom erfaring og kunnskap.

Elektrifisering av offshore-installasjoner innebærer en mulighet for omstilling av olje- og gassnæringen til å bli mer klimavennlig og fremtidsrettet. Det er viktig å foreta grundige samfunnsøkonomiske utredninger av nytte og kostnad i et helhetlig og langsiktig perspektiv. I denne forbindelse er det viktig at Oljedirektoratet oppdaterer sine analyser slik at kunnskapsgrunnlaget legger til rette for beslutninger når eksisterende plattformer skal rehabiliteres og ved nye utbygginger.

En fellesnevner for verdiskaping knyttet til energibruk er koordinering på tvers av sektorer og verdikjeder. Bedre klyngesamarbeid med leverandører og tjenesteytere på energiområdet vil måtte ta utgangspunkt i eksisterende strukturer. Energi Norge og våre medlemmer er aktive i dialog med byggsektoren, samferdselssektoren, industrien, leverandørindustrien, offshore-næringen og IKT-næringen¹, men det er forbedringspotensial.

Energi Norge mener at: Utvalget må peke på at det er behov for å legge bedre til rette for verdiskaping som følge av ny industriell aktivitet og elektrifisering av transport og offshore installasjoner. Infrastruktur er en nøkkelfaktor som må prioriteres gjennom Enova og andre virkemidler. Det er behov for å styrke kommunikasjonen om Norge som attraktivt land for industri og datasentre som følge av tilgang på rimelig, sikker og ren energi.

2. Aktive, markedsorienterte forbrukere som bruker ny teknologi gir muligheter

En typisk norsk husholdning bruker opp mot 20 000 Kwh i året, mer enn noen andre i Europa. Samtidig har nordmenn svært lav terskel for å ta i bruk ny teknologi. På toppen av det hele har over halvparten av kundene en strømvtale knyttet til utviklingen på strømbørsen. Klimagevinsten av å kutte strømbruken er på kort sikt minimal, men som basis for teknologi-, markeds- og næringsutvikling bør det være attraktivt.

Gjennom lavere kostnader for ny teknologi, delvis utløst av støtteordninger, er energisystemet i stor endring globalt ved at energi kan produseres og lagres lokalt. Samtidig skal smarte målere installeres i alle hjem og bedrifter i løpet av to år. Elektriske kjøretøyer gir nye berøringsflater med energisystemet. Dette gir spennende muligheter for nye forretningsmodeller og verdikjeder. I Norge er det fremtidige omfanget av distribuert produksjon usikkert fordi vi har et rent kraftsystem med lave energipriser allerede. Utviklingen vil henge sammen med teknologiutvikling og virkemiddelbruken. Her står spørsmål om høy skatt på elektrisitet,

¹ Evt. vedlegg med oversikt over fora og institusjoner.

fordeling av felleskostnader i strømmettet og andre finansielle eller regulatoriske insentiver sentralt. For å legge til rette for varig verdiskaping og konkurransekraft basert på nye forretningsmodeller, må 'prosumerne' integreres i markedet på en god måte. Dette innebærer en balansert tilnærming til plikter (tariffer og avgifter) og rettigheter (støtte og innmating), som hensyntar norske klima- og energiutfordringer. Videre vil fjerning av regelverk og veiledning som diskriminerer strøm som utslippsfri energibærer og gjennomføring av teknologinøytralitet være avgjørende for at vi ivaretar konkurransekraft der fellesløsningene og de individuelle løsningene arbeider godt sammen. Vannkraften som rimelig og regulerbar fornybarkilde vil kunne spille på lag med, og muliggjøre ny teknologi og nye adferdsmønstre slik vi i dag ser på makronivå med dansk variabel vindkraft.

Energi Norge mener at: Utvalget må peke på at det er muligheter for styrket konkurransekraft gjennom utvikling av kunde- og markedsnær teknologi og tjenester i forbindelse med omsetning og bruk av elektrisitet. Vannkraften kan spille sammen med nye teknologier og adferdsmønstre slik at det oppstår nye forretningsmodeller og verdikjeder.

3. Økt verdiskaping gjennom å styrke vannkraften som fleksibel og regulerbar energiressurs – øke markedets funksjonalitet og bedre handelsveiene

Mens energi fra variabel fornybar energi i form av sol og vind må forventes å bli tilgjengelig til en lav kostnad i det europeiske og globale energisystemet i løpet av 2020-2030, vil regulerbar energi uten klimagassutslipp (effekt) som vannkraft med magasiner bli en mangelvare. Dette vil være tilfellet også i et scenario med betydelig billigere batteriteknologi. I dag er denne verdien i liten grad priset i markedet, men det pågår endringer i tilnærmingen til tariffer med vurdering av effektpriser, krav til balansering av variable fornybar energi, teknologinøytral prioritering av tilgang til nett, økt intradag handel, innføring av prissoner og mer transparens i markedene. Vi mener i likhet med EU-kommisjonen og Tyskland at det er intet eller lite behov for kapasitetsmekanismer (avhengig av definisjonen), men når de nå innføres i en rekke europeiske land må de balanseres mot behovet for å sikre energimarkedets funksjonalitet. Dette kalles ofte for å styrke markedets «software». Markedene er i tillegg fremdeles lite integrerte med «hardware», og de mellomlandsforbindelser som er samfunnsøkonomisk lønnsomme må bygges. Bedre handelsveier er en forutsetning for konkurransekraft også i Norge, og en underliggende forutsetning for verdiskaping som kan og bør skje parallelt med at vi tar kraften i bruk hjemme, se nedenfor under punkt 3.

Energi Norge mener at: Utvalget må peke på at konkurransekraften i fornybarnæringen vil avhenge av at markedet verdsetter regulerbarhet på en bedre måte enn i dag, og at det er behov for at en fremtidig markedsdesign på nasjonalt og europeisk nivå tilrettelegger for dette på en balansert måte uten nasjonale kapasitetsmarkeder. I tillegg må varen få tilgang til markedet ved at planlagte kabler fullføres raskt, og at nye kabler vurderes både av Statnett og av andre eiere, jf. regjeringens forslag til endringer i energiloven om dette.

4. Skape grunnlag for sysselsetting gjennom omlegging til konkurransedyktige og teknologinøytrale skatter og avgifter for fornybar energi

Sol og landbasert vindkraft har gjennom aktiv statsstøtte i Europa opplevd en bratt læringskurve med betydelig reduserte kostnader. Det gjør at markedet vil ha god tilgang på rimelig og ren kraft i lang tid fremover, selv med redusert atomkraft i Sverige. Sammen med økt nedbør og lavere/stabil etterspørsel som følger av tettere bygg og mildere vintre presser det prisene og gjør at norsk vannkraft ikke lenger kan høste ekstraordinær avkastning. Samtidig er norsk vannkraft inne i en rehabiliteringsfase med anlegg som når sin forventede levealder på 60-80 år hvor det nå oppstår spørsmål om lønnsomheten ved eventuell oppgradering og fornyelse. For at dette generasjonsskiftet skal kunne finne sted og skape sysselsetting og vekst er en vesentlig barriere den ekstraordinære grunnrentebeskatningen og andre særskatter og avgifter begrunnet i en «superprofitt» som ikke observeres i energimarkedene. Dette gjelder selv om vannkraften med økende CO2 pris gjennom ETS frem mot 2050 potensielt får økt verdi.

Energi Norge mener at: Utvalget må på peke på at dagens vannkraftbeskatning er en hindring for sysselsetting og grønn vekst i Norge, og at den bør legges om slik at skattebelastningen kommer mer på nivå med andre næringer.

5. Vekst gjennom energieffektivisering med klimanytte eller andre merverdier

Konvertering fra fossil energibruk til fornybar energi gjennom elektrifisering innebærer betydelige effektiviseringsgevinster. Elektrifisering av transportsektoren vil for eksempel kunne gi opp mot 70 energieffektivisering.

Norge er i en annen situasjon enn de fleste andre EU-land ved at energieffektiviseringstiltak i bygg ikke har direkte klimanytte. Videre vil økt fornybarproduksjon i tilknytning til bygg ikke endre fornybarandelen i kraftsystemet som allerede er på 100%. Energieffektivisering kan imidlertid ha samfunnsøkonomisk nytte ut over nytten for den enkelte privatøkonomisk gjennom bidrag til forsyningssikkerhet. Videre vil krav til energieffektivisering kunne bidra til teknologiutvikling og innovasjon i byggsektoren. Nyttens må vurderes i et samfunnsøkonomisk perspektiv på tvers av sektorer der dilemmaet med globale trender og reelle utfordringer i det norske energisystemet må balanseres. Isolasjon av bygg vil for eksempel bidra til redusert effektbehov på den kaldeste, mørkeste dagen, mens produksjon av solenergi ikke vil bidra. Enovas mandat og annet regelverk må endres for å reflektere dette.

Tilsvarende er det spørsmål om hvilke virkemidler for energieffektivisering som er ønskelige innenfor andre sektorer som transport og industri (som er dekket av EUs kvotesystem ETS). Norge må arbeide for at europeisk regelverk ivaretar hensynet til nasjonale særtrekk.

Energi Norge mener at: Utvalget må peke på at et er potensiale for økt konkurransekraft som følge av energieffektivisering, der virkemiddelbruken må vurderes ut fra en kost/nytte-analyse på tvers av sektorer.

6. Bedre eierkompetanse og tilgang på kapital

Det ikke mangel på kapital i Norge, men utfordringen ligger i å få frem kompetent eierkapital. Denne kan både utvikle prosjekter og kjenner enkelte sektorer av næringslivet så godt at de stanser dårlige prosjekter tidlig, og finansierer de gode men risikable prosjektene lengre. Slik blir innovasjon til vekstkraftige og lønnsomme bedrifter. Dette gjelder også i fornybarnæringen.

Kapital er selvsagt en viktig kilde både for investeringer og vekst i energinæringen, men også for nyskaping og dynamikk. Produktivitetskommissjonen trekker også frem hvordan et mangfoldig eierskap gir viktige bidrag til økt vekst og verdiskaping. Strukturen i kraftnæringen er i endring, og det er også på vei endringer i myndighetsbestemte begrensninger for eierskap både til vannkraftressursene og til livselskapenes adgang til eierskap i kraftsektoren. Samtidig opplever mange av dagens offentlige eiere press på egen økonomi, og der konsekvensene av svakere inntjening i fornybarnæringen også rammer evne til å finansiere videre vekst. Andre og flere typer kapital og eiere kan bidra til økt dynamikk og verdiskaping i fornybarnæringen.

Energi Norge mener at utvalget må peke på viktigheten av å legge til rette for styrking av eierkompetansen og tilgang på risikokapital for fornybarnæringen.

7. Norsk fornybarnæring som sterkere aktør i globale markeder

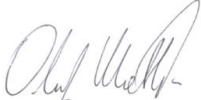
Det er et paradoks at norsk fornybarnæring med unntak av Statkraft og noen få selskaper i enkeltstående prosjekter ikke er en global aktør tross vår betydelige erfaring og kompetanse. Vårt hjemlige marked i Norden opplever overskudd av fornybar kraft, men potensialet for ny fornybarproduksjon er stort i andre deler av EU, men kanskje særlig i fremvoksende økonomier på Balkan, Ukraina, Tyrkia og i Asia. Erfaringene fra de prosjektene som er forsøkt er ikke alltid

gode, og mange av selskapene har ikke naturlig den kompetansen som skal til for å gå ut av landet. Samtidig er det grunn til å spørre seg om ikke en annen organisering og finansiering ville utløse større eksportverdier gjennom å bruke norsk kompetanse og teknologi i utlandet. INTPOW og SN Power er naturlige startpunkter for en refleksjon om dette temaet.

Energi Norge mener at utvalget bør vurdere potensialet for fornybarvekst internasjonalt som en del av en strategi for norsk grønn konkurransekraft, ikke minst basert på sterke kunnskapsmiljøer rundt utvikling og drift av vannkraft.

Vi ser frem til å drøfte disse spørsmålene videre med utvalget, både gjennom egne møter og Connie Hedegaards deltakelse på vår vinterkonferanse 8. april 2016 i København.

Vennlig hilsen

Oluf Ulseth,
Administrerende direktør
Energi Norge

Kopi: NHO, OED, NVE

Vedlegg: Innspillene til energimeldingen og innspill til grønn skattekommisjon